

Opis źródła:

Listy z Rosji Markiza Astolphe de Custine - jest to relacja z podróży po Imperium Rosyjskim, napisana przez wywodzącego się z arystokracji markiza de Custine, który otrzymał od Mikołaja I pozwolenie na podróż po Rosji. Odwiedził on, m.in. Petersburg, Moskwę, Jarosław czy Niżny Nowogród. W swojej relacji uwiecznił obraz społeczeństwa rosyjskiego, jak również aspekty administracyjne, związane z funkcjonowaniem władzy. Niżej prezentowany tekst źródłowy jest fragmentem *Listów z Rosji*, w którym autor przewiduje, jaką formę przyjmą przyszłe wojny krajów Zachodu, ocenia politykę rosyjską oraz jej formę władzy, a także zwraca uwagę na zgubną rolę prasy w szerzeniu propagandy. Krytycznie odnosi się do rosyjskiego systemu rządów.

Miejsce i data wydania:

Pierwotnie drukiem wydana w 1843 roku we Francji; w polskim tłumaczeniu drukiem wydanych kilka edycji, m.in. w Gdańsku w 2001 roku.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Nieznane jest miejsce przechowywania pierwotnej, oryginalnej wersji. Wersja z 1843 roku znajduje się, m.in. w Bibliotece Narodowej w Neapolu.

Tekst źródła (fragment):

Nie na darmo Opatrzność gromadzi tyle beczynnych sił na Wschodzie Europy. Pewnego dnia uśpiony olbrzym powstanie i przemoc położy kres panowaniu słowa. Na próżno wtedy przerażona równość wezwie starą arystokrację na ratunek wolności: broń chwycona za późno, dźwigana przez ręce za długo beczynne, będzie bezsilna. Społeczeństwo zginie, bo zaufało słowom pozbawionym sensu lub sprzecznym – a wówczas zwodnicze echa opinii, dzienniki, chcąc za wszelką cenę utrzymać czytelników, popchną do przewrotu, choćby po to, by mieć coś do opowiadania jeszcze przez miesiąc – zabiją społeczeństwo, żeby żywić się jego trupem. Moją ciekawość tego, co ujrzę w Rosji i mój podziw dla ducha ładu, który musi przewodzić rządzeniu tym rozległym państwem, nie przeszkadzają mi oceniać bezstronnie polityki jego rządu. Przewaga Rosji, choćby się ograniczała tylko do wymagań dyplomatycznych, nie posuwając się aż do podboju, wydaje mi się czymś najgroźniejszym dla świata. Mylnie ocenia się rolę, jaką to państwo odgrywałoby w Europie: zgodnie z zasadą jego ustroju miałyby reprezentować ład, ale zgodnie z charakterem ludzi szerzyłyby tyranie pod pretekstem zaradzenia anarchii – jak gdyby samowola mogła zaradzić jakimkolwiek złu. Temu

narodowi brak zmysłu moralnego: ze swoimi wojskowymi obyczajami i wspomnieniami o inwazjach znajduje się jeszcze w stadium wojen zdobywczych, najbrutalniejszych ze wszystkich, podczas gdy walki Francji i innych narodów zachodnich będą w przyszłości wojnami propagandowymi.

Słowniczek pojęć:

Astolphe de Custine - francuski pisarz i podróżnik. W swojej książce *Listy z Rosji*, zawarł krytykę despotyzmu, biurokracji oraz zacofania. Więcej:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Astolphe_de_Custine

Mikołaj I - car rosyjski w latach 1825 - 1855 z dynastii Romanowów; stłumił powstanie dekabrystów, utworzył tajną policję, będącą pierwowzorem późniejszej Ochrony. Więcej:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Mikołaj_I_Romanow

Carat - system władzy m.in. w Rosji, gdzie na czele państwa stał car, będący odpowiednikiem zachodnioeuropejskiego cesarza.

Imperium Rosyjskie - nazwa Rosji w latach 1721 - 1917. U szczytu swej potęgi, około 1866 roku, zajmowało powierzchnię 23 700 000 km². Pierwszym Imperatorem ogłosił się car Piotr I Wielki. Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Imperium_Rosyjskie

Jakobini - klub polityczny działający w rewolucyjnej Francji, założony w 1789 roku w Paryżu jako Klub Bretoński. Na jego czele stał Maximilien Robespierre. Więcej:

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Jakobini>

Pytania do źródła

Pytania do uczniów szkoły podstawowej:

1. W jaki sposób autor tekstu charakteryzuje rolę Rosji w Europie? Ocenia ją pozytywnie, czy negatywnie? Wskaż fragment w tekście.
2. Jakim, w świetle tekstu źródłowego, narodem są Rosjanie? Jakie główne jego cechy zostały wskazane w tekście źródłowym?
3. Czy Astolphe de Custine jest pozytywnie czy negatywnie ustosunkowany do prasy? Co jej zarzuca? Do czego, w jego mniemaniu, zdolna jest prasa i jaką pełni rolę w społeczeństwie? Odpowiadając, wskaż odpowiedni fragment.
4. Jaki system władzy miał miejsce w Rosji w XIX wieku? Kto wówczas rządził krajem? Czy jego władza miała jakiegokolwiek ograniczenia?

Wskazówki:

Odpowiadając na pytania warto wiedzieć o tym, że Astolphe de Custine wywodził się z arystokracji, zaś jego ojciec i dziadek zginęli z rąk rewolucyjnych Jakobinów, co pozwoliło carowi Mikołajowi I podjąć decyzję o wpuszczeniu Francuza do Rosji i zezwolenia mu podróżowania. W ten sposób miał nadzieję na pozytywne opisanie Rosji w *Listach*, ponadto zaś carat był wrogi rewolucjonistom, obawiając się, że rewolucja wybuchnie także i w Rosji. Rosjanie i Rosja w relacji de Custine zostali ocenieni surowo i skrytykowani.

Należy również przypomnieć sobie, kto władał Rosją w XIX wieku oraz jaką miał władzę w kraju. Warto także zastanowić się jak władza rosyjska wypadała na tle władzy w innych, europejskich krajach. Czy w jakimś innym kraju władca miał taką władzę jak w Rosji?

Najważniejsze cezury:

1721 - przyjęcie przez Piotra I tytułu Imperatora; zastosowanie po raz pierwszy nazwy Imperium Rosyjskie

1762 - 1796 - lata panowania Katarzyny II; wzrost znaczenia Imperium Rosyjskiego na arenie międzynarodowej

1814 - zakończenie Wojen Napoleońskich; Kongres Wiedeński

1825 - 1855 - panowanie Mikołaja I

Literatura pomocnicza:

Chwalba A., Historia Powszechna. Wiek XIX, Warszawa 2013.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Monika Poszalska